

EĞİTİM İZLEME RAPORU 2017-18

YÖNETİCİ ÖZETİ

ERG HAKKINDA

Eğitim Reformu Girişimi (ERG), çocuğun ve toplumun gelişimi için eğitimde yapısal dönüşüme nitelikli veri, yapıcı diyalog ve farklı görüşlerden ortak akıl oluşturarak katkı yapan bağımsız ve kar amacı gütmeyen bir girişimdir. Yapısal dönüşümün ana unsurları, eğitimde karar süreçlerinin veriye dayalı olması, paydaşların katılımıyla gerçekleşmesi, her çocuğun kaliteli eğitime erişiminin güvence altına alınmasıdır.

2003 yılında kurulan ERG, Türkiye'nin önde gelen vakıflarının bir arada desteklediği bir girişim olmasıyla Türkiye sivil toplumu için iyi bir örnek oluşturur.

ERG çalışmalarını, Eğitim Gözlemevi ve Eğitim Laboratuvarı birimleriyle yürütür.

ERG, Anne Çocuk Eğitim Vakfı, Aydın Doğan Vakfı, Borusan Kocabiyik Vakfı, Elginkan Vakfı, ENKA Vakfı, İDEV Ankara, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Kadir Has Vakfı, Mehmet Zorlu Vakfı, MV Holding, Sabancı Üniversitesi, Tekfen Vakfı, Türkiye Vodafone Vakfı, Vehbi Koç Vakfı ve Yapı Merkezi tarafından desteklenmektedir.

KURUMSAL DESTEKÇİLERİMİZ

İDEV, Ankara

EĞİTİM İZLEME RAPORU 2017-18

YÖNETİCİ ÖZETİ

YÖNETİCİ ÖZETİ

Eğitim İzleme Raporları’nda eğitimin durumu, erişimden eğitime ayrılan kaynaklara, öğretmen politikalarından içeriğe kadar pek çok boyutta ele alınıyor; “tüm çocukların nitelikli eğitime erişiminde mevcut durum nedir?” sorusuna yanıt aranıyor. Bu yılki raporda, bu soruyu yanıtlarken, eğitimin yalnızca son bir yılının çıktılarına bakmakla yetinilmiyor; politikaların uzun dönemli etkilerini göstermek amacıyla eğitimi tamamlamış ya da sürdürmekte olan gençlere ilişkin istatistiklerden ve güncel araştırmaların bulgularından yararlanılıyor. İstatistiklerde ve araştırmalarda yaş aralıkları çeşitlilik gösterse de alt sınır ve üst sınır olarak 15-30 yaş aralığındaki gençlere ilişkin değerlendirmelere yer veriliyor. Eğitimin çıktısı, akademik başarıdan daha geniş biçimde, gençlerin beceri durumunu, eğitime ve istihdama katılımını, toplumsal değerlerini ve yargılarını da kapsayacak biçimde ele alınıyor. Sözü edilen toplumsal çıktılar değerlendirilirken, iktisat ve sosyoloji disiplinlerinin sunduğu çerçevelerden yararlanılıyor.

Eğitimin toplumsal çıktılarını açıklamak uzun yıllardır sosyolojinin çalışma alanlarından biridir ve çeşitli kuramlarının ortaklaştığı nokta, eğitim ile toplumsal değerler arasında güçlü bir ilişki olduğudur. Eğitimin, “tüm uluslar, ırklar ve dinsel topluluklar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu” özendirerek, dolayısıyla ötekileştirmeyi engelleyecek bir nitelikte olması gerektiği, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde açıkça yer alıyor (Madde 26 [2]). Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) da “millî kültür ile insanlığın ve demokrasinin evrensel değerlerini içselleştirmiş; iletişime ve paylaşımına açık, sanat duyarlılığı ve becerisi gelişmiş; özgüveni, öz saygısı, hak, adalet ve sorumluluk bilinci yüksek; gayretli, girişimci, yaratıcı, yenilikçi, barışçı, sağlıklı ve mutlu” bireyler yetiştirmesine ortam ve olanak sağlamayı misyon edindiğini üst politika belgelerinde ifade ediyor.¹

Güncel çalışmalar, 18-29 yaş arasındaki gençlerde ötekileştirmenin, kendisi ile benzer cinsel, dini, etnik ya da ulusal kimlik taşımayanlara karşı mesafe koymanın yüksek olduğunu gösteriyor.

Uyan Semerci, Erdoğan ve Sandal Önal tarafından 18-29 yaş arası gençlerle gerçekleştirilen araştırmada gençlerin büyük bölümünün kendilerini belirli bir gruba ait hissettiği anlaşıyor. Asıl çarpıcı olansa, gençlerin başka gruptan kişilere karşı önyargılı olması, kendilerine tanıdıkları hakları başka gruptan kişilere karşı tanımaya isteksiz olmalarıdır. Gençlerin %80’i, başka gruplardan kişilerle “evlenmek, çocuklarının çocuklarıyla arkadaşlık etmesine izin vermek, komşu olmak, iş kurmak ya da işe almak” gibi ilişkiler kurmaya olumsuz bakıyor. Okul, ailenin yanında, bu tutumların kazanıldığı temel aktörlerden biri olarak kabul ediliyor.² Bu bulgular, eğitimin yukarıda sözü edilen temel misyonunu yerine getirmede yetersiz kaldığını gösteriyor. Her ne kadar gençlerin tutumu önceki kuşaklara göre daha olumlu olsa da, eğitimin bir arada, barış içinde yaşamaya katkı sağlayan içerik, ortam ve yöntemler bakımından güçlendirilmesi gerekiyor.³

1 MEB SGB, 2015, s. 30.

2 Uyan Semerci vd., 2017, s. 267.

3 British Council Türkiye, 2017; Uyan Semerci vd., 2017.

Eğitim yoluyla aktarılan bilgi, değer ve tutumların içeriğinin ve niteliğinin nasıl olduğu, *Eğitim İzleme Raporları*’nda üzerinde durulan konulardan biridir. Bu yılki raporda, 2017 yılında güncellenen öğretim programlarının 2017-18 eğitim-öğretim yılındaki sınıf içi uygulamaları üzerinde duruluyor. Doç. Dr. Yelkin Diker Coşkun tarafından yürütülen çalışmaya katılan öğretmenlerin ve uzmanların görüşlerine göre, güncellenen öğretim programları, konu yoğunluğunun azaltılması ve değerler eğitiminin kazanımlarla bütünleştirilmesi dışında belirgin bir iyileşme getirmiyor.⁴ Yapılan araştırmalar, özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda ders kitaplarında gerileme olduğuna dikkat çekiyor.⁵

Gençlerin durumu üzerinden değerlendirildiğinde kadınların eğitimden kopuşunun yüksek oluşu ve eğitimden ayrılma nedenleri arasında evlenme ve ailevi nedenlerin öne çıkması, eğitimde toplumsal cinsiyete duyarlı içerik ve yaklaşımların elzem olduğunun göstergesidir.

“18-24 yaş aralığındaki kişilerden en fazla ortaokul mezunu olan ve daha üstü bir eğitim kademesinde kayıtlı olmayanların ilgili çağ nüfusuna oranı”⁶ olarak tanımlanan eğitimden erken ayrılma oranı Türkiye’de erkekler için %31 kadınlar için %34’tür. Avrupa İstatistik Ofisi (*Eurostat*) verilerine göre, Türkiye, Avrupa’da eğitimden erken ayrılmanın en yüksek olduğu ülkedir.⁷ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2016 yılında gerçekleştirilen *Gençlerin İşgücü Piyasasına Geçiş Araştırması*’nın sonuçlarına göre, 15-34 yaş arasındaki kadınlar için ilkokuldan sonra eğitimi sürdürmemenin en önemli nedeni “ailesinin veya eşinin eğitime izin vermemesi”dir. Ortaokul ve liseden sonra eğitimi sürdürmemenin en önemli nedeni ise “evlilik veya diğer ailevi nedenler”dir. Son yıllarda kız çocukların okullulaşma oranlarındaki artış kuşaklar arasında bir iyileşme olduğuna işaret ediyor. Ancak bu iyileşmenin hız kazanması için toplumsal cinsiyet eşitliğinin yenilikçi yöntem ve yaklaşımlarla mevzuat, içerik, okul ortamı gibi eğitimin tüm alanlarına yansımaları elzemdir.

Eğitimden erken ayrılma konusunda kadınlar daha dezavantajlı durumda olsa da, erkekler için bu sorunun boyutunun küçük olduğu söylenemez. Erkekler için ilkokuldan ve ortaokuldan sonra eğitimi sürdürmemenin en önemli nedenleri ise “eğitimin maliyetinin karşılanamaması/yüksek olması” (ilkokuldan sonra eğitime devam etmemede %32,5 oranında etkili) ile “çalışmak istemesi”dir (ilkokuldan sonra eğitime devam etmemede %15,6 oranında etkili).⁸

4 Diker Coşkun, yayımlanmamış rapor.

5 Aratemur Çimen ve Bayhan, 2018.

6 MEB SGB, 2015.

7 Eurostat, 2018.

8 TÜİK, 2016.

15-34 YAŞ ARASI BİREYLERİN BİTİRDİKLERİ EĞİTİM DÜZEYİNE GÖRE EĞİTİMİ SÜRDÜRMEME NEDENLERİ, 2016 (%)

		Aldığı eğitimin yeterli olduğunu düşünmesi	Sınavlarda başarısız olması	Okula/ bölüme ilgi duymaması	Eğitim maliyetinin karşılanamaması / yüksek olması	Çalışmak istemesi	Ailesinin veya eşinin eğitime izin vermemesi	Evlilik veya diğer ailevi nedenler	Engelli veya hasta olma	Diğer
Kadın	Toplam	12,5	11,7	10,5	14,5	7,4	16,9	24,0	0,7	1,6
	İlkokul	9,0	4,8	8,4	18,8	1,6	31,7	23,6	0,7	1,3
	Ortaokul	13,1	7,6	14,3	15,4	3,0	21,4	23,6	1,0	0,7
	Genel lise	11,3	24,0	9,1	11,2	6,3	6,3	26,9	0,7	4,2
	Mesleki veya teknik lise	13,6	21,3	10,8	11,1	12,0	4,9	23,8	0,1	2,2
	2 veya 3 yıllık yüksekokul	18,8	9,3	5,3	11,4	31,1	0,6	22,2	0,9	0,6
Erkek	Toplam	12,0	17,3	13,4	21,6	19,5	1,9	11,0	1,6	1,7
	İlkokul	9,7	8,2	12,0	32,5	15,6	4,3	14,7	1,4	1,6
	Ortaokul	11,1	13,3	18,5	22,9	16,7	2,2	11,7	2,7	0,8
	Genel lise	12,3	28,8	11,8	14,9	16,9	0,7	9,0	1,1	4,7
	Mesleki veya teknik lise	16,2	20,8	11,5	18,0	20,8	0,9	10,3	0,5	1,1
	2 veya 3 yıllık yüksekokul	10,4	19,3	1,8	17,6	42,7	-	7,6	0,3	0,8
Toplam	Toplam	12,2	14,4	11,9	18,0	13,4	9,5	17,6	1,2	1,7
	İlkokul	9,3	6,2	9,8	24,3	7,2	20,8	20,1	1,0	1,4
	Ortaokul	12,1	10,5	16,4	19,3	10,1	11,5	17,4	1,9	0,8
	Genel lise	11,8	26,6	10,5	13,2	11,9	3,3	17,4	0,9	4,5
	Mesleki veya teknik lise	15,1	21,0	11,2	15,0	17,0	2,7	16,1	0,3	1,7
	2 veya 3 yıllık yüksekokul	15,3	13,4	3,7	14,0	36,0	0,3	15,9	0,7	0,7

Kaynak: TÜİK, 2016.

*Satır toplamaları, yuvarlamalardan ötürü tam olarak 100'e karşılık gelmeyebilir.

Eğitimden erken ayrılma oranının yüksek oluşu genç nüfus için işsizlik, yoksulluk, sosyal dışlanma ve zayıf sağlık durumu gibi riskler taşıyor.⁹

Eğitimden erken ayrılma oranları yüksek olduğu gibi zorunlu eğitim kapsamında olduğu halde ortaöğretime erişim 2017-18 yılında %83,6'da kaldı. Bölgeler ve iller arasında farklılıklar da sürüyor. Örneğin Güneydoğu Anadolu'da, 2017-18 yılında erkeklerin okullulaşma oranı %71,9 iken kadınlar için bu oran %67,2'dir. Öte yandan, kadınların ortaöğretimde okullulaşma oranları son yıllarda artıyor ve kadın ve erkek arasındaki fark da azalma eğilimindedir.

ÖRGÜN EĞİTİMDE ÖZEL EĞİTİM HİZMETLERİNDEN YARARLANAN ÖĞRENCİ SAYISI, 2017-18

	Kaynaştırma	Özel eğitim sınıfı	Özel eğitim okulu*	Toplam
İlkokul**	105.098	23.305	11.659	140.062
Erkek	67.544	15.065	7.526	90.135
Kadın	37.554	8.240	4.133	49.927
Ortaokul**	108.753	22.510	11.844	143.107
Erkek	68.210	13.948	7.423	89.581
Kadın	40.543	8.562	4.421	53.526
Ortaöğretim	41.318	0	25.409	66.727
Erkek	26.197	0	16.396	42.593
Kadın	15.121	0	9.013	24.134
Toplam	255.169	45.815	48.912	349.896

Kaynak: MEB, 2018a.

* Uygulama merkezleri dahil edildi.

** Özel (özel sektöre ait) özel eğitim okulları dahil edildi.

Türkiye'de ortaöğretim çağındaki 14-17 yaş aralığındakilerin %6,6'sı açıköğretime devam ediyor.

Geçtiğimiz yıllarda açıköğretime devam eden okul çağındaki çocukların sayısına ilişkin verilerin kamuoyuyla paylaşılması sorunun boyutunu açıkça görmeye engel oluyordu. 2017-18 yılına ilişkin verilere göre ise 14-17 yaş aralığında olup açıköğretim lisesinde okuyan öğrenci sayısı 332.956'dır. Bu öğrencilerin %40,3'ü kadın, %59,7'si erkektir. Açıköğretim lisesi çeşitli nedenlerle eğitimlerine ara vermek zorunda olan yetişkinler için önemli bir fırsat sunsa da örgün eğitime devam edebilecek yaşta olanların açıköğretime geçmesi aldıkları eğitimin niteliği ile kazanacakları akademik ve sosyal beceriler bakımından sorunludur.

İlkokulda ve ortaokulda net okullulaşma oranları ortaöğretime göre daha yüksektir. 2017-18'de ilkokulda %91,5, ortaokulda %94,5'tir. Bölge ve il ayrımında farklılaşmalar bu kademeler için de geçerlidir. Her ne kadar son yıllarda eğitimde nicelikten çok niteliğe odaklanmak gerektiği zaman zaman dile getirilse de, söz konusu veriler nicel sorunların tam olarak çözülmediğini gösteriyor. Öte yandan, ilkokulda ve ortaokuldaki net okullulaşma oranlarının dışında kalan çocukların tamamen okul dışında olduğu yorumundan kaçınmak gerekiyor. Bu çocukların bir bölümü yaşıнын altında ya da üstünde kalan kademelerde öğrenim görüyorlar. Örneğin, ilkokulda net okullulaşma

oranı %91,5 olduğu halde, kuramsal olarak ilkokul çağı olan 6-9 yaş arası çocukların net okullulaşma oranı %98,4'tür. Öte yandan, bu yaş grubundaki çocukların %1,6'sının örgün eğitimin tümüyle dışında olması önemli bir sorundur.

2018'in “Çocuk İşçiliği ile Mücadele Yılı” ilan edilmesi, çocuğun eğitim ve gelişim hakkının korunması bakımından da önemlidir. Çocuk işçiliğinin engellenmesinde en önemli sorunlardan birinin mevzuat ve uygulamalar arasındaki uyumsuzluk olduğu görülüyor.

Eğitime erişim ile çocuk işçiliği arasındaki ilişki, yukarıda sözü edilen eğitimden erken ayrılma nedenlerinden de anlaşılacağı gibi dikkate değer bir ilişkidir. Çocuk işçiliğinin denetlenmesine eğitim alanından en büyük katkı devamsızlığın etkili bir biçimde izlenip azaltılmasıyla yapılabilir. 2017 yılında “20 gün ve üzeri devamsız öğrenci” oranlarının bir önceki yıla göre imam hatip liseleri dışında pek bir iyileşme göstermediği, hatta bazı kademelerde arttığı görülüyor.

20 GÜN VE ÜZERİ DEVAMSIZ ÖĞRENCİ ORANI (%)			
	2016	2017	2018 (hedef)
İlkokul	5,0	6,2	5,0
Ortaokul (temel eğitim)	10,9	10,6	10,6
İmam hatip ortaokulu	5,9	5,8	5,7
Genel ortaöğretim*	28,7	30,0	-
Mesleki ve teknik ortaöğretim	39,9	39,8	39,0
Anadolu imam hatip liseleri	39,0	32,2	31,1

Kaynak: Genel ortaöğretim verileri MEB 2017 Yılı İdare Faaliyet Raporu'ndan, diğer okul türlerinin verileri ise MEB'in 2018 Yılı Performans Programı'ndan alındı.

*MEB'in 2018 Yılı Performans Programı'nda genel ortaöğretimde devamsızlık oranlarının düşürülmesine yönelik bir hedef yer almıyor.

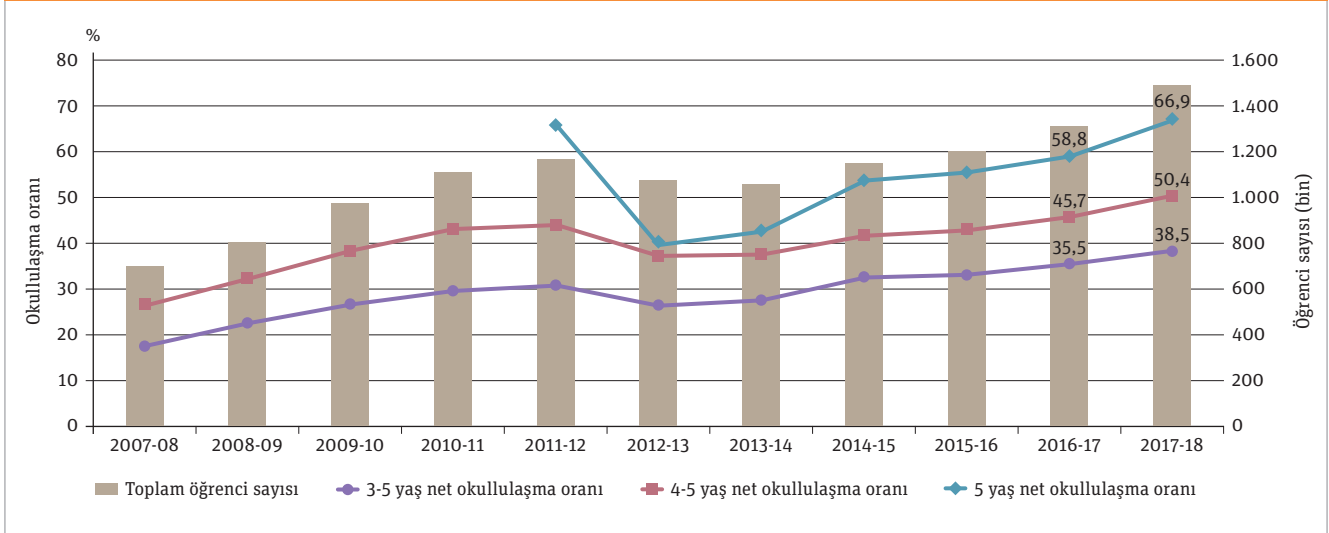
Bir yandan çocuk işçiliği ile mücadele edilirken diğer yanda genç işsizliği olgusunun varlığı, çocuk ve gençlerle ilgili politikalara bütüncül bakma gereksiniminin bir göstergesidir.

Türkiye'de genç işsizlik oranı son yıllarda artma eğilimindedir. Özellikle 15-24 yaş arası kadınlar için 2017'de %26,1'e çıkarak, son 18 yılın en yüksek düzeyine erişmiştir. 2017 yılında aynı yaş grubundaki genç erkekler için işsizlik oranı %17,8'dir. Her ne kadar işsizliğe ilişkin resmi istatistikler 15 yaşından başlasa da, 18 yaşından küçüklerin çalışmasının özel şartlara bağlı olduğunun ve bu çocuklar için eğitimde kalmanın asıl amaç olması gerektiğinin altını çizmek gerekir.

2017-18 eğitim öğretim yılında 5 yaşta net okullulaşma oranı %66,9'a ulaşmıştır. Öte yandan özellikle sosyoekonomik olarak dezavantajlı durumdaki ailelerden gelen çocukların okul öncesi eğitime erişimi için "katkı payı" engelinin ortadan kalkması gereklidir.

Okul öncesinde eğitime erişim oranları artış gösterse de, bu kademenin zorunlu eğitim kapsamında olmaması ve devlet okullarında bile tamamen ücretsiz sağlanmaması başlı başına bir eğitim hakkı sorunudur. Kahvaltısız anasını için il milli eğitim müdürlükleri tarafından belirlenen aylık tavan ücret en düşük Adana'da (20 TL), en yüksek Tunceli'dedir (140 TL).¹⁰ Eğitim sisteminin okul öncesinden itibaren kapsayıcı olması, sosyoekonomik veya başka nedenlerle hiçbir çocuğun eğitimden yoksun kalmaması eğitim hakkının gerçekleşmesi için gerekli olduğu gibi, bir arada barış içinde yaşamayı öğrenme için de önemlidir.

OKUL ÖNCESİ NET OKULLULAŞMA ORANLARI VE TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI

Kaynak: 2016-17'ya kadar olan yıllara ait bilgiler ERG (2017b) kaynağından, 2017-18 yılına ait bilgiler MEB (2018a) kaynağından alındı.

Okullar, çocukların temel psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamalı; öğrencilerin kendi hayatlarının kontrolünü alabilmeleri ve elverişsiz, olumsuz durumlara karşı dayanıklı olmalarını sağlamalıdır.¹¹ Öğrenme ortamlarının sağlıklı, güvenli, şiddetten arındırılmış, öğretmen, öğrenci ve veli arasındaki iletişimi kolaylaştıran, gerekli materyallerle donatılmış olmaları eğitimin çıktılarına olumlu yönde etkiler. Okulda güvenli bir ortam olması, fiziksel güvenliğin yanında, sosyal ve duygusal güvenliği de kapsar. Sosyal ve duygusal olarak güvenli bir öğrenme ortamı, çocukla alay edilmeyen, duygusal istismara yer olmayan, ihtiyaç duyulan desteğe ulaşılabilen bir okul iklimi ile

10 MEB tarafından ERG ile paylaşılan veridir.

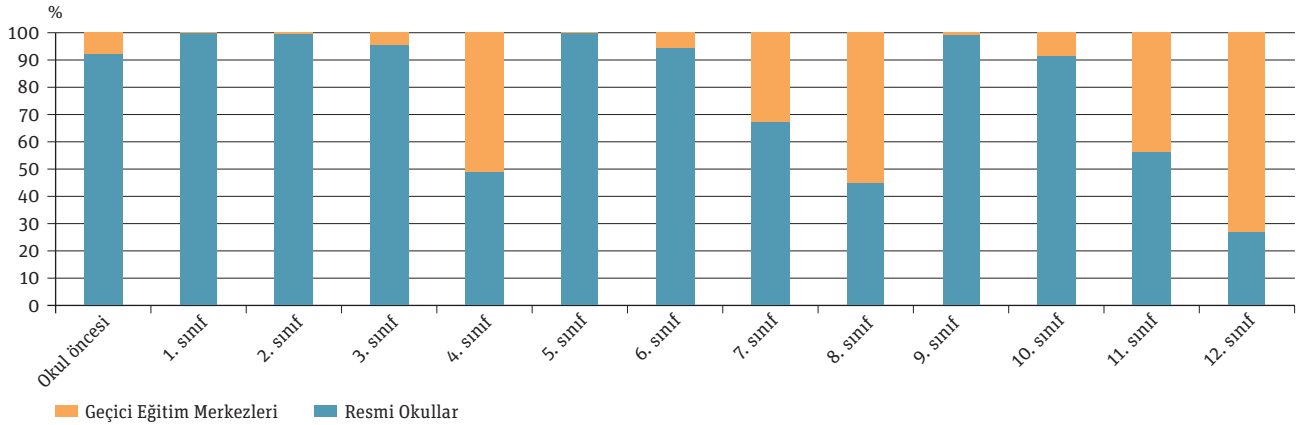
11 OECD, 2017.

sağlanır. Olumlu okul iklimi, tüm çocukların okula aidiyet duygusunun güçlenmesi, dolayısıyla kapsayıcı eğitimin sağlanabilmesi için de gereklidir.

*Kapsayıcı eğitim, eğitim sisteminin tüm çocuk, genç ve yetişkinleri kapsamı için benimsenmesi gereken genel ilkedir, insan haklarının ve çocuk haklarının bir gereğidir ve toplumsal içme ve kalkınmanın önemli bir koşuludur.*¹²

Kapsayıcı eğitim, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim, dil, din, engellilik, etnik köken, göç vb. nedenlere bağlı çeşitlilikleri bulunan tüm çocukların gereksinimlerine yanıt verme sürecidir. Bu bağlamda, son yıllarda yayımlanan *Eğitim İzleme Raporları*'nda Türkiye'de bulunan Suriyeli çocukların durumuna yer verilmektedir. Ekim 2018 itibarıyla Türkiye'de 1.047.536 Suriyeli çocuk bulunuyor. Okullulaşma oranları 2014-15'ten bu yana genel olarak artma eğilimindedir; 2017-18'de %62,5 oldu, Ekim 2018 itibarıyla ise %61,3'e geriledi. Ekim 2018 itibarıyla, eğitime erişemeyen Suriyeli çocuk sayısı ise 405.906'dır.¹³ Suriyeli öğrencilerin %16,7'si Geçici Eğitim Merkezleri'nde (GEM) öğrenim görüyor. 2017 yılında GEM'lerin 4 yıl içerisinde kapatılacağı ve 2016-17 yılı itibarıyla GEM'lerin 1, 5 ve 9. sınıflarda kayıt almayacağı açıklanmıştı.¹⁴ Bu doğrultuda, 1, 5 ve 9. sınıflarda resmi okullardaki Suriyeli öğrenci oranının %100'e yaklaştığı görülüyor. Buna karşın 4, 8 ve 12. sınıflarda Suriyeli öğrencilerin %50'den fazlası GEM'lerde öğrenim görüyor.

KADEMELERE GÖRE GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİ ÇOCUKLARIN RESMİ OKULLAR VE GEÇİCİ EĞİTİM MERKEZLERİNDEKİ ORANLARI

Kaynak: MEB (2018d) verileri kullanılarak ERG tarafından hesaplandı.

Okullarda fiziksel güvenlik, geçtiğimiz eğitim-öğretim yılında MEB'in gündeminde olan önemli konulardan biridir. Bu konuda İçişleri Bakanlığı ile ortak protokol çerçevesinde geliştirilen "Güvenli Okul Projesi" kapsamında öğrenciler için tehlike oluşturan trafoların ve yüksek gerilim hatlarının okul bahçelerinden kaldırılması, okul çevresinin aydınlatılması,

12 UNESCO, 2009.

13 MEB HBÖGM, 2018.

14 Hürriyet, 19 Eylül 2017.

çevre trafiğinin gözetim altına alınması gibi çalışmalar yürütülmesi değerlidir. Önümüzdeki dönemde de okullarda güvenlik kamerası altyapısı kurulacağı, 20.000 özel güvenlik görevlisi ile 6.835 kolluk görevlisinin güvenlik önlemleri kapsamında görevlendirileceği açıklandı.¹⁵ Eğitim ortamlarında güvenlik yalnızca okul binalarını ve bahçelerini değil, yurt ve pansiyonları, okula ulaşım için kullanılan araçları hatta okula ulaşım için taşıtla ya da yürüyerek kullanılan yolu da kapsayacak biçimde ele alınmalıdır.¹⁶ Bu bağlamda, okul servis araçlarıyla ilgili yönetmeliğin sahada uygulanmasının izlenmesi çok önemlidir. Öte yandan, güvenli eğitim ortamları söz konusu olduğunda polisiye önlemlerin yanı sıra öğrencilerin güçlenmesi için son derece önemli rol oynayan sınıf rehberlik hizmetlerinin etkililiği daha sık göz önünde bulundurulmalıdır. Okul güvenliğine ilişkin süreçlerde mekanın güvenlik boyutunun kullanıcıları tarafından değerlendirilmesi, öğrenciler başta olmak üzere tüm paydaşlardan öneri alınması sürdürülebilir çözümlerin üretilmesinde yararlı olabilir.

Okulların değişen koşullara ve çocukların ihtiyaçlarına göre gereken önlem ve destek mekanizmalarını sağlayabilmeleri, özellikle büyüyen bir sorun olan siber zorbalık gibi konularda da önem taşıyor. MEB'in ortaokul 5 ve 6. sınıflarda siber zorbalık konusuna zorunlu Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi öğretim programında yer vermesi bu anlamda olumlu ancak geliştirilmesi gereken bir adımdır.

Erişimde olduğu gibi, eğitim ortamları alanında da nicel sorunlar bütünüyle aşılmış değildir. 2017-18 eğitim-öğretim yılına ilişkin verilere göre ilköğretim kurumlarının %14,4'ünde, ortaöğretim kurumlarının ise %6,4'ünde iki eğitim yapılıyor. İlköğretim kurumlarındaki ikili eğitim oranına iller kırılımında bakıldığında ise Hakkari'deki okulların %40'ında, Van'da %35'inde ve Şanlıurfa'da %34'ünde ikili eğitim yapıldığı görülüyor. Bolu, Karaman, Nevşehir, Bartın, Sinop, Artvin, Gümüşhane, Erzincan, Bayburt ve Tunceli'de ise ikili eğitim yapan ilköğretim kurumu bulunmuyor.¹⁷ Çocukların okul deneyimlerini olumsuz etkileyen ikili eğitimin azalması olumludur; tüm illerde ortadan kalkması amacıyla gerekli yatırımlara devam edilmesi gereklidir. MEB verilerine göre, 2019 yılı sonuna kadar ikili öğretimin kaldırılması için Türkiye genelinde 57.132'si temel eğitimde, 1.630'u ise ortaöğretimde olmak üzere toplam 58.762 derslik yapılması gerekiyor.¹⁸ İkili eğitime son verilmesi için, ihtiyaç duyulan illerde 45.306 dersliğin yapımı sürüyor.¹⁹

Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (Programme for International Student Assessment - PISA) 2015 sonuçlarına göre Türkiye'de, gelecekte öğretmen olmayı isteyen 15 yaşındaki çocukların matematik başarısı başka bir meslek seçmek isteyenlerden 40,1 puan düşüktür.²⁰

¹⁵ MEB, 12 Eylül 2018.

¹⁶ ERG, 2017.

¹⁷ MEB tarafından ERG ile paylaşılan veridir.

¹⁸ MEB, 14 Aralık 2017.

¹⁹ MEB tarafından ERG ile paylaşılan veridir.

²⁰ OECD, 2017.

Her yıl olduğu gibi *Eğitim İzleme Raporu 2017-18*'in de ana başlıklarından biri “Öğretmenler”dir. Her çocuğun nitelikli eğitime erişiminde öğretmen, en az içerik, araçlar ve ortamlar kadar önemlidir. Edindiği rol, var olan içeriği ve ortamları çocuk odaklı ve kapsayıcı biçimde tasarlayıp dönüştürmeyi de kapsadığından eğitim sisteminde güçlü öğretmenlerin varlığı elzemdir. Her derslikte etkili öğretmen bulunması için ise öğretmenliğin toplumda çekici bir meslek olarak görülmesi önceliklidir. Güncel veriler, öğretmenliğin Türkiye’de akademik başarısı yüksek çocuklar için öncelikle arzulan bir meslek olmadığını gösteriyor. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (*Organisation for Economic Co-operation and Development*, OECD) tarafından yürütülen PISA 2015’in sonuçları pek çok ülkede 15 yaşındaki öğrenciler arasında gelecekte öğretmen olmayı isteyenlerin matematik başarısının başka meslekleri isteyenlerden düşük olduğunu gösteriyor. Türkiye, söz konusu farkın yüksek olduğu ülkeler arasındadır.²¹

Son yıllarda giderek daha çok ön plana çıkan atama sorununun, öğretmenliğin tercih edilmesine olumsuz etkisi olabilir. 2016 yılına ilişkin veriye göre Türkiye’de atama bekleyen toplam öğretmen sayısı 438.134’tür.²² Eylül 2018 itibarıyla öğretmen açığı ise 117.403’tür.²³ Ayrıca, 2017-18 eğitim-öğretim yılında eğitim fakültelerinde öğrenim gören toplam öğrenci sayısı da 214.608’dir.²⁴ Hem atama bekleyenler, hem de önümüzdeki yıllarda eğitim fakültelerinden mezun olacaklar dikkate alındığında, öğretmen adaylarının sayısının öğretmen açığının oldukça üzerinde olduğu anlaşılıyor. Dolayısıyla atama sorununun önümüzdeki yıllarda da devam edeceği öngörülebilir.

*Ortaokul öğretmeni maaşlarının yükseköğretim mezunu çalışanların maaşlarına oranı OECD ortalamasında 0,91 iken Türkiye’de 0,80’dir.*²⁵

Pek çok araştırma, öğretmenlik mesleğinin hem adaylar hem de mevcut öğretmenler için tatmin edici bir meslek olmasında çeşitli etmenlerin etkili olduğunu gösteriyor. Maaş ve çalışma koşulları bu etmenler arasında sayılıyor. Öğretmenler, Türkiye’de, pek çok OECD ülkesinde olduğu gibi, diğer yüksek öğretim mezunu çalışanlardan daha düşük gelir elde ediyorlar. Bununla birlikte, Türkiye’de öğretmenlerin ortalama çalışma saatleri, pek çok OECD ülkesinin altındadır ve öğretmenlerin tatil hakları da başka mesleklerde çalışanlardan iyi durumdadır.

21 A.g.e.

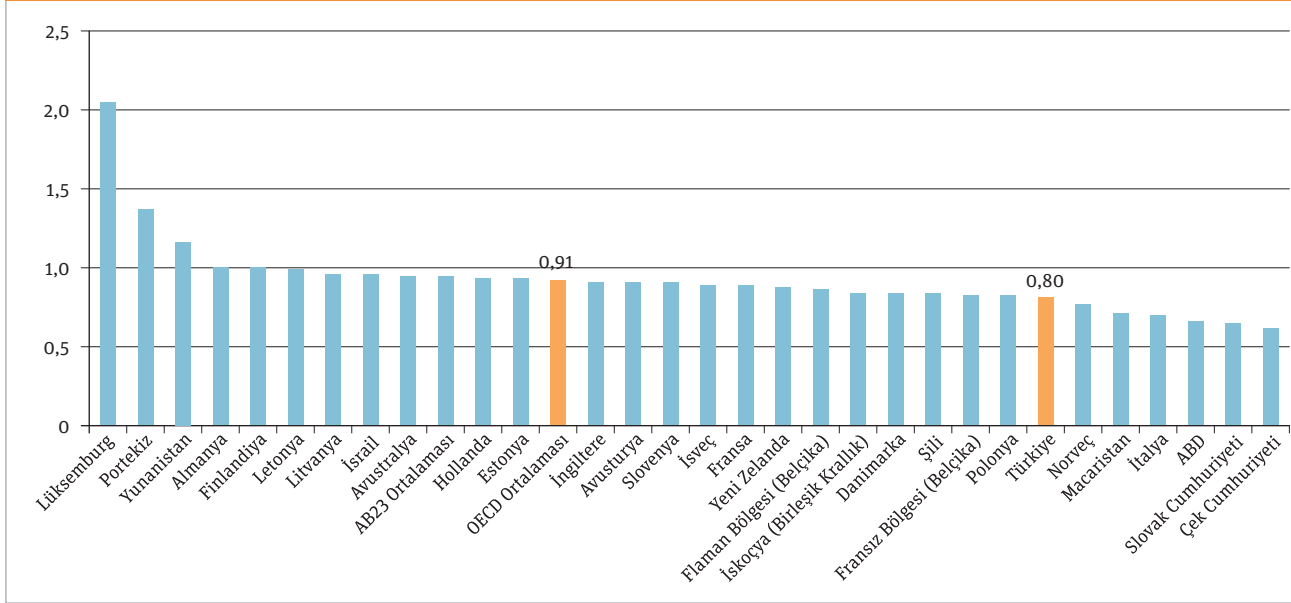
22 MEB ÖYGM, 2017.

23 MEB, 13 Eylül 2018.

24 YÖK, 2018.

25 A.g.e.

ORTAOKUL ÖĞRETMENİ MAAŞLARININ YÜKSEKÖĞRETİM MEZUNU ÇALIŞANLARIN MAAŞLARINA ORANI, 2017

Kaynak: OECD, 2018a.

* İkrâmiye ve ödenekleri de kapsayan yıllık ortalama maaşlar dikkate alınmıştır. Öğretmen maaşları 25-64 yaş arasında olup tüm yıl, tam zamanlı çalışan yükseköğretim (önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora) mezunlarının kazançlarına bölünmüştür.

2017-18 eğitim-öğretim yılında resmi kurumlarda görev yapan tüm öğretmenlerin %4,4'ü sözleşmelidir.²⁶ Bu oran 2016-17'de %2,2'ydi.²⁷

Sözleşmeli öğretmenlik 2016'dan bu yana, özellikle öğretmenlerin uzun süre kalmak istemedikleri bölgelerdeki öğretmen istihdamını sağlamak amacıyla sürdürülüyor. MEB'in bu konudaki yaklaşımı sözleşmeli öğretmenliğin devam etmesi yönündedir. Öte yandan, sözleşmeli öğretmenler, ek ders ücretinden sosyal güvenlik primi kesilmesi, evlilik, ölüm ve babalık izinlerinin kadrolu öğretmenlere göre daha düşük olması gibi dezavantajlar yaşıyorlar. Tüm öğretmenlerin özlük hakları bakımından aynı statüye getirilmesi, böylece meslektaşlar arasında eşitlik sağlanması, her sınıfta motivasyonu yüksek öğretmenler bulunması bakımından gerekli görünüyor.

2018 yılında MEB bütçesinin 92,5 milyar TL'ye ulaştığı; artışa karşın, MEB bütçesinin merkezi yönetim bütçesi içindeki oranının önceki yıl %13,2 iken 2018'de %12,1'e gerilediği görülüyor.²⁸

²⁶ MEB, 2018a.

²⁷ MEB, 2017.

²⁸ MEB SGB, 2017.

MEB BÜTÇESİNİN YILLAR İÇİNDEKİ DEĞİŞİMİ

Yıl	MEB bütçesi (TL)	Merkezi yönetim bütçesi (TL)	MEB bütçesinin GSYH'ye oranı (%)	MEB bütçesinin merkezi yönetim bütçesine oranı (%)
2007	21.355.634.000	204.988.545.572	2,5	10,4
2008	22.915.565.000	222.553.216.800	2,4	10,3
2009	27.446.778.095	262.217.866.000	2,9	10,5
2010	28.237.412.000	286.981.303.810	2,6	9,8
2011	34.112.163.000	312.572.607.330	2,6	10,9
2012	39.169.379.190	350.898.317.817	2,8	11,2
2013	47.496.378.650	404.045.669.000	3,0	11,8
2014	55.704.817.610	434.995.765.000	3,2	12,8
2015	62.000.248.000	472.943.000.000	2,7	13,1
2016	76.354.306.000	570.507.000.000	2,9	13,4
2017	85.048.584.000	645.124.000.000	2,8	13,2
2018	92.528.652.000	762.753.000.000	2,7	12,1

Kaynak: MEB SGB, 2017.

Eğitim İzleme Raporu 2017-18'de yer alan değerlendirmelerin temelinde, her çocuğun nitelikli eğitime erişimi için çocuklar ve öğretmenler başta olmak üzere eğitimin paydaşlarının güçlenmesi gerektiği yatıyor. Eğitime ayrılan kaynakların, okulu, öğretmeni ve çocuğu güçlendirecek biçimde kullanılması bu bağlamda önem taşıyor. Eğitime ayrılan kamu kaynaklarının artmasına, verimli ve adaletli kullanılmasına duyulan gereksinim devam ederken, eşzamanlı bir ihtiyaç da okulların güçlenmesi için Okul Bazlı Bütçeleme mevzuatının işlevselleşmesidir. Okulların kendi gereksinimlerini belirleyebilen ve bunları gidermek için doğrudan kullanabileceği bir bütçeye ve yetkiye sahip kurumlar olması, nitelikli eğitim sunma kapasitesinin artması için gereklidir.

Eğitim politikalarının geliştirilmesinde ve uygulanmasında, alınan kararlardan en çok etkilenen çocuklar başta olmak üzere paydaşların katılımını güçlendirmeye duyulan gereksinim devam ediyor.

2017-18 eğitim-öğretim yılında özellikle 8. sınıf öğrencilerini ve onların ailelerini ilgilendiren önemli bir değişiklik Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) sınavının kaldırılması ve yerine hem adrese dayalı yerleştirmeyi hem de merkezi sınavla öğrenci yerleştirmeyi içeren yeni bir sistemin getirilmesi idi. Bu süreçte, her ne kadar sınavla öğrenci alacak okulların açıklanması, kılavuzlar yayımlanması ve yerleştirme sonuçlarının okul türlerine göre açıklanması gibi olumlu adımlar atıldıysa da, sürecin bütünü saydamlık ilkesi yeterince gözetilmediği ve etkilenen paydaşların katılımı yeterince dikkate alınmadığı için bir iyi yönetim örneği olamadı. Merkezi sınava yaklaşık 1 milyon öğrencinin girmesi, yeni yöntemin çocuklar ve aileler açısından yarattığı belirsizliğin ve kaygının bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Sonuç olarak, Eğitim İzleme Raporu 2017-18’de incelenen veriler, her çocuğun nitelikli eğitime erişimi yolunda atılan olumlu adımlar olduğu gibi geliştirilmesi gereken alanlar da olduğunu ortaya çıkarıyor.

Eğitime erişim, öğretim programları, eğitim ortamları, eğitime ayrılan kaynaklar gibi “girdi” kabul edilen unsurların, eğitimin çıktılarına yansımaları gençlerin durumu üzerinden görülebiliyor. Bu bağlamda, gençlerin kendisi ise benzer dini, etnik ya da ulusal kimlik taşımayanlara karşı sosyal mesafe koyması olgusunun olumlu yönde dönüşümü için Suriyeli çocuklar da dahil olmak üzere çeşitli bakımlardan farklı gereksinimleri olan çocukların ihtiyaçlarına yanıt veren kapsayıcı bir eğitimin geliştirilmesi gereklidir. Benzer biçimde, genç kadınların eğitime devam edememe ve istihdama katılamama nedenleri arasında toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın gözlemleniyor olması, ders kitaplarında kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip bireyler olarak yeterince kapsanmamasının önemli bir eksiklik olduğunu gösteriyor. Çocuk işçiliği ile genç işsizliği sorunlarının bir arada varlığı da çocuk ve gençlerle ilgili politikalara bütüncül bakma gereksiniminin bir göstergesidir. Dolayısıyla, eğitim sisteminin bu raporda ayrı başlıklar altında ele alınan konularının eğitimin girdi ve çıktıları çerçevesinde bir arada değerlendirilmesi gerekli görünmektedir.

KAYNAKLAR

- Aratemur Çimen, C. ve Bayhan, S. (2018). Değişen ders kitaplarında sekülerizm ve toplumsal cinsiyet eşitliği araştırması. Karşılaştırmalı Eğitim Derneği. Ekim 2018, <https://turkiye.fnst.org/sites/default/files/uploads/2018/10/09/degisenderskitaplarinda-sekulerizmvetoplumsalcinsiyetesitligiarastirmasiraporu24eylul2018.pdf>
- British Council Türkiye (2017). Next generation: Türkiye'de gençlerin sesi. Temmuz 2018, <https://www.britishcouncil.org.tr/nextgeneration/turkey>
- Diker Çoşkun, Y. (yayımlanmamış rapor). Güncel öğretim programlarının 2017-18 eğitim-öğretim yılında sınıf içi uygulamasına ilişkin arka plan raporu.
- ERG (2017). *Eğitim İzleme Raporu 2016-2017*. İstanbul: ERG.
- Eurostat (2018). Early leavers from education and training 2017. Temmuz 2018, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Early_leavers_from_education_and_training
- Hürriyet (2017, 19 Eylül). Geçici eğitim merkezlerine 4 yıl süre. *Hürriyet*. Eylül 2018, <http://www.hurriyet.com.tr/egitim/gecici-egitim-merkezlerine-4-yil-sure-40583490>
- MEB (2017). *Millî eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2016-2017*. Ankara: MEB.
- MEB (2017, 14 Aralık). Tam gün eğitim için 45 bin derslik yatırımı. Eylül 2018, <https://meb.gov.tr/tam-gun-egitim-icin-45-bin-derslik-yatirimi/haber/15189/tr>
- MEB (2018a). *Millî eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2017-2018*. Ankara: MEB.
- MEB (2018b). *2017 yılı idare faaliyet raporu*. Ankara: MEB.
- MEB (2018, 12 Eylül). Güvenli okul güvenli gelecek olsun. Ekim 2018, <http://www.meb.gov.tr/guvenli-okul-guvenli-gelecek-olsun/haber/17081/tr>
- MEB (2018, 13 Eylül). Millî Eğitim Bakanı tarafından yazılı bir soru önergesine verilen yanıtın alındı. Ekim 2018, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/yazili_sozlu_soru_sd.onerge_bilgileri?kanunlar_sira_no=232464
- MEB HBÖGM (2018). Geçici koruma kapsamı altındaki öğrencilerin eğitim hizmeti. Ekim 2018, https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_10/23093037_22-Ekim_-2018__Yinternet_BYlteni.pdf
- MEB ÖYGM (2017). Öğretmen Strateji Belgesi 2017-2023. Ankara: MEB.
- MEB SGB (2015). *Millî Eğitim Bakanlığı 2015-2019 stratejik plan*. Ankara: MEB.
- MEB SGB (2017). *2018 yılı bütçe sunuşu*. Ankara: MEB.
- MEB SGB (2018). *2018 yılı performans programı*. Ankara: MEB
- OECD (2017). *PISA 2015 results (Volume III): Students' well-being*. Paris: OECD Publishing.
- OECD (2018). *Education at a glance 2018: OECD indicators*. Paris: OECD Publishing.
- TÜİK (2016). Gençlerin işgücü piyasasına geçişi araştırması, Nisan-Haziran 2016. Eylül 2018, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21865>
- UNESCO (2009). *Policy guidelines on inclusion in education*. Fransa: UNESCO.
- Uyan Semerci, P., Erdoğan, E. ve Sandal Önal, E. (2017). *"Biz"liğin aynasından yansıyanlar: Türkiye gençliğinde kimlikler ve ötekileştirme*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- YÖK (2018). Öğretmen yetiştirme lisans programları. Ekim 2018, http://www.yok.gov.tr/documents/10279/41805112/AA_Sunus_+Onsoz_Uygulama_Yonergesi.pdf

SAYILARLA EĞİTİM

EĞİTİM İZLEME RAPORU 2017-18'DEN SEÇİLİ BULGULAR

EĞİTİMİN FINANSMANI

- **Millî Eğitim Bakanlığı'nın bütçesi**, 2017 yılında 85 milyar TL iken, 2018 yılı için %8,8 artarak 92 milyar TL oldu. Bütçe, 2007 yılından bu yana nominal olarak, yani enflasyon göz önüne alınmadığında, yaklaşık 4 kat artmış durumda. Yıllar içerisinde gerçekleşen enflasyon dikkate alındığında ise bütçenin 2007'den bu yana 2 katına çıktığı anlaşıyor.
- MEB bütçesinin **Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya (GSYH) oranı** GSYH'ye oranı 2017'de %2,8 iken 2018'de %2,7 oldu; merkezi yönetim bütçesine oranı ise 2017'de %13,2 iken 2018'de %12,1 oldu. Geçen yıla göre MEB bütçesinde artış olmasına rağmen, bütçenin GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranında azalma olması, MEB bütçesindeki artışın, GSYH ve merkezi yönetim bütçesindeki artıştan daha az olmasından kaynaklanıyor.
- MEB bütçesine ekonomik sınıflandırma kalemlerine göre bakıldığında bütçenin %68,6'sının **personel giderlerine** ayrıldığı görülüyor.
- 2017 yılında kamu kaynaklarıyla yapılan öğrenci başına eğitim harcaması okul öncesinde 1.067 TL, ilköğretimde 4.163 TL, genel ortaöğretimde 7.083 TL, mesleki ve teknik ortaöğretimde 8.673 TL oldu.
- Merkezi yönetim ve yerel yönetim bütçesinden yapılan öğrenci başına eğitim harcaması, 2017 yılında 2016 yılına göre okul öncesinde %10 azalırken, ilköğretimde %3, genel ortaöğretimde %6, mesleki ve teknik ortaöğretimde %7 arttı.

İKİLİ EĞİTİMİN SONLANDIRILMASI

- 2017-18 eğitim-öğretim yılı verilerine göre ilköğretim kurumlarının %14,4'ünde, ortaöğretim kurumlarının ise %6,4'ünde ikili eğitim yapılıyor. Bu kurumlara, il kırımında bakıldığında ilköğretimde ikili yapan kurum oranının en çok Hakkari'de olduğu görülüyor. İldeki kurumların %40'ında ikili eğitim yapılıyor. Ortaöğretimde ise ikili eğitim yapan kurum oranının en yüksek olduğu il İstanbul'dur. İstanbul'daki ortaöğretim kurumlarının %13,9'unda ikili eğitim yapılıyor.
- 2019 yılına kadar ikili eğitimin sonlandırılması için Türkiye genelinde 57.132'si temel eğitimde, 1.630'u ise ortaöğretimde olmak üzere toplam 58.762 derslik yapılması gerekiyor. İkili eğitime son verilmesi için ihtiyaç duyulan illerde 45.306 dersliğin yapımı sürüyor.
- 2018 yılında, MEB bütçesinde yapı tesisi için 4.818.121.000 TL yatırım ödeneği ayrıldı. Bu ödeneğin %40,7'si Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'ne, %23,2'si Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü'ne %16'sı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'ne, %14,3'ü Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'ne ayrıldı. İkili eğitimin en çok ilköğretim kurumlarında olduğu düşünülürse, en çok ödeneğin temel eğitime ayrılmış olması olumludur.

ÖZEL OKULLAR

- 2017-18 yılında da eğitim sisteminde özel okulların payı artmaya devam etti. **Özel okullarda eğitim gören** çocukların oranı 2017-18 eğitim-öğretim yılında %8,3 oldu. Bu oran 2016-17'de %7,6, 2015-16'da %7,5'ti. 2017-18'de tüm kademelerde özel okulların oranı %14,7'dir. Bu oran 2016-17'de %12,8'di.
- Özel okul oranlarına eğitim kademelerine göre bakıldığında geçen seneye göre en büyük artışın Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'ne (OGM) bağlı özel liselerde olduğu görüldü. 2016-17'de bu okulların OGM'ye bağlı okullar içindeki oranı %43 iken, 2017-18'de %45,6'dır.
- Kademelere göre, özel okulların oranına bakıldığında OGM'ye bağlı özel liselerin oranının (%45,6) en fazla olduğu görülüyor. Bu okulları sırasıyla, okul öncesi eğitimdeki özel kurum ve sınıflar (%20,1), özel ortaokullar (%10), özel mesleki ve teknik Anadolu liseleri (%8,6) ve özel ilkokullar (%6,5) izliyor. Özel okullarda öğretim gören öğrencilerin oranının da %22,7 ile en fazla OGM'ye bağlı özel liselerde olduğu görülüyor.
- Özel öğretim konusunda dikkat çeken bir diğer konu da temel liselerdir. 2016-17'de 1.017 olan okul sayısı, 2017-18'de 972'ye geriledi. Buna karşın, öğrenci sayısında artış yaşanarak geçen sene 203.760 olan öğrenci sayısı 212.227'ye çıktı. Temel liselerde sınıf seviyelerine göre öğrenci sayılarına bakıldığında, 9. sınıfta 32.011, 10. sınıfta 34.996, 11. sınıfta 64.287, 12. sınıfta ise 80.933 öğrencinin olduğu görülüyor. 2017-18 eğitim-öğretim yılında 97.236 öğrenci temel liseye nakil oldu.
- Özel okullarda öğrenim gören öğrencilere yönelik eğitim-öğretim desteği ve organize sanayi bölgelerinde ve bu bölgelerin dışında okuyan özel mesleki ve teknik eğitim öğrencilerine yönelik teşvik için *Millî Eğitim Bakanlığı 2018 Yılı Performans Programı*'nda toplam 1.509.024.000 TL ayrıldığı görülüyor. 2017-18 yılında 75.000 öğrenciye eğitim-öğretim desteği ilk defa verildi. Verilen destek tutarlarına bakıldığında en fazla eğitim-öğretim desteğinin ortaokul ve lisede verildiği görülüyor. 2018-19 yılında verilecek tüm destekler ise ortalama %7,6 oranında artıyor.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM

- 2017-18 eğitim-öğretim yılında Türkiye genelinde **okul öncesinde net okullulaşma oranları** 3-5 yaş için %38,5, 4-5 yaş için %50,4, 5 yaş için %66,9'dur. Buna oranlara göre 2016-17 yılı ile karşılaştırıldığında, 5 yaş net okullulaşma oranının %58,8'den %66,9'a çıkmış olması sevindirici bir gelişmedir. İller temelinde incelendiğinde, 5 yaş net okullulaşma oranı geçen yıl olduğu gibi en yüksek Erzincan (%92,6) ve Burdur'da (%90,6), en düşük ise Gümüşhane (%47) ve Ağrı'dadır (%50,5). Bölgeler temelinde incelendiğinde, 5 yaşta en yüksek okullulaşma oranı %79,5 ile Batı Marmara'da, en düşük okullulaşma oranı ise %57,7 ile Kuzeydoğu Anadolu'da görülüyor.
- Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı 4-6 yaş kurslar ile belediyelerce ve derneklerce açılan kreşleri kapsayan **toplum temelli kurumların sayısı** 2015-16'da 692, 2016-17'de 1.448'e, 2017-18'de ise 2.119'a yükseldi. Toplum temelli kurumlara devam eden çocukların tüm okul öncesi öğrenim gören çocuklara oranı da 2016-17'de %3,6 iken 2017-18'de %5,1 oldu.
- Okul öncesinde özel kurumlarda öğrenim gören çocukların oranında 2011'den bu yana artış görülüyordu; 2017-18'de ise ciddi bir düşüş yaşandı. Bu oran 2015-16'da %15,9, 2016-17'de %15,5 iken, 2017-18'de %11,9'a geriledi.

- 2017-18 yılında okul öncesi eğitimde resmi kurumlarda derslik başına düşen öğrenci sayısı ortalama 26, özel kurumlarda ise 8'dir.
- 2017 yılında merkezi yönetim ve yerel yönetim kaynaklarıyla yapılan **eğitim harcamaları içerisinde okul öncesi eğitimin payı**, %1,3 ile sınırlı kaldı.

İLKOKUL

- **İlkokul düzeyinde net okullulaşma oranı** 2016-17 yılında %91,2 iken, 2017-18'de %91,5'e yükseldi. Bu oran cinsiyete göre çok farklılaşıyor; kızlar için %91,7, oğlanlar için %91,4'tür. İl ayrımında incelendiğinde, ilkokulda net okullulaşmanın en yüksek olduğu iller Şanlıurfa (%94,4), Ağrı (%94,2) ve Van'dır (%94,1). 2016-17 eğitim-öğretim yılı ile karşılaştırıldığında, il ayrımında net okullaşma oranlarında ciddi artış veya azalışlar görünmüyor. Bu konuda tek istista Bayburt'tadır. Geçen yıl okullulaşma oranlarında ciddi bir azalma gösteren Bayburt'ta 2016-17'de %77,6 olan okullulaşma oranı, 2017-18'de %90,5'e çıktı.
- İlkokulda 140.062 çocuk özel eğitim hizmetlerinden yararlanıyor. Bu eğitim kademesinde özel eğitimden yararlanan çocukların %75'i kaynaştırma eğitimi alıyor.
- İlkokulda resmi kurumlarda derslik başına düşen öğrenci sayısı ortalama 22 iken, özel kurumlarda 9'dur. İllere göre derslik başına düşen öğrenci sayısı en fazla Şanlıurfa'dadır (26).
- İlkokulda **20 gün ve üzeri devamsızlık** yapan öğrencilerin oranı 2016'da %5 iken, 2017'de %6,2'ye yükseldi.

ORTAOKUL

- **Ortaokulda net okullulaşma oranı** 2016-17'de Türkiye genelinde %95,7 iken 2017-18'de %94,5'e geriledi. Bu oran kızlar için %94,7, oğlanlar için %94,3'dir. Ortaokulda net okullulaşma oranı en yüksek Ardahan (%98,2), Rize (%97,2) ve Bartın'da (%97,1), en düşük ise Gümüşhane (%62,3) Hakkari (%87,5), Çankırı (%89,5) ve Yozgat'dır (%89,8). Ortaokulda net okullulaşma oranları yalnızca bu dört ilde %90'ın altındadır.
- Ortaokulda 143.107 çocuk özel eğitim hizmetlerinden yararlanıyor. Bu eğitim kademesinde özel eğitimden yararlanan çocukların %76'sı kaynaştırma eğitimi alıyor.
- Ortaokulda resmi kurumlarda derslik başına düşen öğrenci sayısı ortalama 31 iken, özel kurumlarda 14'tür. İllere göre derslik başına düşen öğrenci sayısı en fazla Şanlıurfa'dadır (22).
- Genel ortaokullarda **20 gün ve üzeri devamsızlık** yapan öğrencilerin oranı 2016'te %10,9 iken 2017'da %10,6'ya; imam hatip ortaokullarında 2016'te %5,9 iken 2016'da %5,8'e geriledi.

ORTAÖĞRETİM

- 2016-17'da %82,5 olan **ortaöğretimde net okullulaşma oranı**, 2017-18'de %83,6'ya yükseldi. Okullulaşma oranına bölgeler ayrımında bakıldığında oranının 4 bölgede %90 ve üzerinde olduğu görülüyor Bu bölgeler: Doğu Karadeniz (%91,4), Doğu Marmara (%90,7), Batı Anadolu (%90,6) ve Batı Karadeniz'dir (%90,5). En düşük oran ise Kuzedoğu Anadolu'dadır (%69,4). Rize'de %100 olan net okullulaşma oranının, Muş'ta %51,1'e, Ağrı'da ise %53,5'e düştüğü görülüyor.

- Son yıllarda **kız çocukların** ortaöğretimde okullulaşma oranlarında artış görülüyor. Bu oran, okullulaşmanın en düşük olduğu bölgelerden Güneydoğu Anadolu'da 2016-17'de %65,8 iken 2016-17'de %67,2'e; Ortadoğu Anadolu'da %66,8'den, %68,9'a çıktı.
- Genel ortaöğretimde **20 gün ve üzeri devamsızlık** yapan öğrencilerin oranı 2016'da %28,7 iken 2017'da %30'a yükseldi. Bu oran, mesleki ve teknik ortaöğretimde %39,9'dan %39,8'e, Anadolu imam hatip liselerinde %39'dan %32,2'ye geriledi.
- Ortaöğretim düzeyinde toplam 66.727 çocuk özel eğitim hizmetlerinden yararlanıyor. Bu çocukların 41.318'i kaynaştırma yoluyla, 25.409'u ise özel eğitim okullarında öğrenim görüyor.
- 2016-17'de, ortaöğretim'de Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı **liselerde öğrenim gören öğrencilerin oranı** %39,9'dan %38,7'ye gerilerken; Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'ne bağlı liselerde öğrenim gören öğrencilerin oranı %11,8'den %12'ye yükseldi. Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı liselere (Anadolu, fen, sosyal bilimler, güzel sanatlar, spor, genel, Anadolu öğretmen liseleri) devam eden öğrencilerin oranı %34,9'dan %35,7'ye yükseldi.
- 2016-17'de genel ortaöğretim öğrencilerinin (açıköğretim öğrencileri hariç) %22,7'si özel ortaöğretim kurumlarında öğrenim gördü; bu oran bir önceki yıl %20'ydı. Özel mesleki ve teknik eğitim kurumlarına devam eden öğrencilerin tüm mesleki ve teknik ortaöğretim öğrencileri (açıköğretim hariç) içindeki payı ise %4,9'dan %4,7'ye geriledi.

AÇIKÖĞRETİM LİSELERİ

- 2017-18 eğitim-öğretim yılında açıköğretim liselerinde toplam öğrenci sayısı 1.395.621 oldu ve 2016-17'ye göre %10,2 oranında azaldı. Açıköğretim liselerine giden öğrencilerin ortaöğretim öğrencilerine oranı %24,5'tir.
- 2017-18 yılında **14-17 yaş aralığında olup açıköğretim lisesinde okuyan** 332.956 öğrenci var. Bu öğrencilerin %59,7'si erkek, %40,3'ü ise kadın. Bu öğrenciler, açıköğretim lisesindeki tüm öğrencilerin %23,9'unu oluşturuyor. Bu öğrencilerin ortaöğretimdeki öğrencilere oranı ise %5,9'dur. Türkiye'de 2000-2003 yılları arasında doğanların %6,6'sı açıköğretim lisesine gidiyor.

SURİYELİ ÇOCUKLAR

- Ekim 2018 itibarıyla Türkiye'de eğitim çağında (5-17 yaş arası) 1.047.536 geçici koruma altında **Suriyeli çocuk** bulunuyor. Bu çocukların 106.845'i (%10,2) geçici eğitim merkezlerinde, 534.785'i (%51,1) resmi okullarda öğrenim görüyor. 405.906 (%38,7) çocuk ise eğitim dışında.

ÖĞRETMENLER

- 2017-18 eğitim-öğretim yılında Türkiye'deki toplam öğretmen sayısı 1.030.130'a ulaştı. 2016 yılına ilişkin verilere göre Türkiye'de atama bekleyen toplam öğretmen sayısı 438.134'tür. Eylül 2018 itibarıyla öğretmen açığı ise 117.403'tür.
- Öğretmenlerin %85,5'i resmi kurumlarda, %14,5'i ise özel kurumlarda görev yapıyor.
- 2017-18 eğitim-öğretim yılında, resmi kurumlarda öğretmen başına düşen öğrenci sayıları ilkokullar için 18, ortaokul için 17 , genel ortaöğretimde 25 ve mesleki ve teknik ortaöğretimde 12 oldu. Özel kurumlarda ise ilkokullar için 8, ortaokul için 9 , genel ortaöğretimde 13 ve mesleki ve teknik ortaöğretimde 12'dir.

EĞİTİM ORTAMLARI

- Türkiye genelinde ve tüm kademelerde **spor salonu** olan okul oranı 2016'te %7,5 iken 2017'de %13'e yükseldi. Çok amaçlı salon veya konferans salonu olan okul oranı %38,4'ten %38,2'ye geriledi.
- 2017 yılında **kütüphanesi olan okul** oranı %39'dur. Okul kütüphanesi sayısı toplam 18.916'dır. Kütüphanelerin %38'i ortaöğretimde, %31'i ilkokulda, %29'u ortaokulda ve %2'si okul öncesinde bulunuyor.
- Türkiye genelinde **zenginleştirilmiş kütüphane (z-kütüphane) sayısı** Kasım 2018 itibarıyla ise 1.289 oldu. İstanbul ve Ankara 121 adet ve üzeri ile en fazla z-kütüphaneye sahip iller iken, Bartın, Bolu, Iğdır, Karaman, Kars, Kilis ve Tunceli illerinde 1-5 adet z-kütüphane bulunuyor.

EĞİTİMİN ÇIKTILARI

- 2017 verilerine göre, Türkiye'de **15-24 yaş arasındaki nüfus** 12.983.097'dir. Genç nüfusun ülke nüfusuna oranı ise giderek düşüyor. 15-24 yaş arasındakiler 2007'de tüm nüfusun %17,6'sını oluştururken 2017'de %16,1'ini oluşturdu. Bu oranın 2040 yılında %13,4, 2060 yılında %11,8 ve 2080 yılında %11,1 olması öngörülüyor.
- Geçmiş kuşaklara göre okuma yazma oranında büyük bir artış görülmüş olsa da, 2017 verilerine göre 14-24 yaş aralığındaki her bin gençten 1'i ve her bin kadından 4'ü halen **okuma yazma bilmiyor**.
- Avrupa İstatistik Ofisi (*Eurostat*) verilerine göre, Türkiye, karşılaştırmalı sonuçların bulunduğu Avrupa ülkeleri içinde **eğitimden erken ayrılma** oranının en yüksek olduğu ülkedir. Kadınlar ve erkekler arasındaki fark da en yüksek Türkiye'dedir; 2017'de bu oran kadınlarda %34, erkeklerde %31'dir.
- Türkiye'de 15-29 yaş arasındaki gençlerin %27,2'si **ne öğrenim görüyor ne de bir işte çalışıyor**. Bu, OECD üyesi ülkeler içindeki en yüksek orandır. OECD ortalaması %13,4'tür. Türkiye'deki 15-29 yaş arası erkeklerde %15,2 olan bu oran Türkiye'deki aynı yaş grubundaki kadınlarda %39,9'dur.
- 2017 verilerine göre Türkiye'deki 15-24 yaş arasındaki gençlerin %34,3'ü bir işte çalışıyor. Bu yaş grubu için **işsizlik oranı** ise %20,8'dir. Bu oran erkeklerde %17,8, kadınlarda ise %26,1'dir.

[illegible]

NOTLAR

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Koordinasyon

Ertuğrul Polat
Özgenur Korlu

Yazarlar

Burcu Meltem Arık
Ertuğrul Polat
Özgenur Korlu
Yeliz Düşkün

Eğitim İzleme Göstergeleri

Özgenur Korlu
Pelin Karakoca

Yayına Hazırlayanlar

Bige Akar
E. Özge Karakaya
Özgenur Korlu
Yeliz Düşkün

Kapak Görseli

Mert Tugen

Yapım

MYRA

Koordinasyon

Engin Doğan

Yayın Kimliği Tasarımı

Alper San

Sayfa Tasarımı

Serhan Baykara

İstanbul, Kasım 2018

ERG

EĞİTİM
REFORMU
GİRİŞİMİ

EĞİTİM
GÖZLEMEVİ

Bankalar Cad. Minerva Han
No: 2 Kat: 5 Karaköy 34425 İstanbul

T +90 (212) 292 05 42

F +90 (212) 292 02 95

www.egitimreformugirisimi.org